

Oekraïne: Europa maak je borst maar nat

De crisis in de Oekraïne escaleert in hoog tempo. De lont in het kruitvat was de koerswending op het laatste moment door president Janoekovitsj van een te sluiten samenwerkingsakkoord met de Europese Unie naar een nauwere politiek-economische toenadering met het Rusland van Putin.

Inmiddels gaat het middelerwijl steeds gewelddadiger verzet van de demonstranten over veel meer. Ze willen met niets minder genoegen nemen dan het opstappen van de als corrupt en zelfs crimineel geëtiketteerde president en zijn overheidskliek en deze vervangen door een rechtsstatelijk niet-corrupt democratisch bestuur. Echter ook gewelddadige rechtsradicale demonstranten dragen in het protest – letterlijk – hun steentje bij. Opvallend is ook dat de eigen orthodoxe Oekraïense kerk actief de demonstraties steunt.

Er is kortom sprake van een heuse opstand, die zich ook heeft uitgebreid naar plaatsen buiten de hoofdstad Kiev.

Men moet de gebeurtenissen bezien in hun geo-politieke en economische context.

De Russische president Putin noemde de ontbinding van de vroegere Sovjet-Unie bij het Verdrag van Minsk in 1991 “de grootste geo-politieke catastrofe van de 20ste eeuw”. Hij heeft ook te kennen gegeven te streven naar Russische dominantie over de onafhankelijke staten die vroeger deel uitmaakten van de Sovjet-Unie. In Russische ogen is de voornaamste hiervan de Oekraïne. Historisch ligt de oorsprong van Rusland zelfs in Kiev, in de huidige Oekraïne, vandaar dat voor Russische nationalistische de losscheuring van dit land van Rusland een vergissing, een ongerijmdheid is. Net zoals Servië zijn historische oorsprong situeert in Kosovo en daarom onafhankelijkheid van dat land een moeilijk te verteren ontwikkeling vindt. Zo zien we dat geschiedenis een belangrijke – soms destabiliserende – functie heeft in de actualiteit. Dat zien we trouwens ook in het Midden-Oosten.

Terug naar de Oekraïne: wat kunnen we verwachten?

Naar mijn inschatting zal Rusland er alles aan doen om de Oekraïne uiteindelijk vast in zijn invloedssfeer te krijgen. Hierbij speelt ook een rol dat van zo'n 55 miljoen Oekraïners er geconcentreerd in het industrieel - belangrijke Oosten 7 miljoen eigenlijk Russen zijn. Dat geeft al een zekere tweespalt met het risico op separatisme. Met andere woorden: Rusland zal pogen de ontwikkelingen indirect of zelfs direct in voor haar gunstige zin te beïnvloeden.

Een eventueel brutaal Russisch interventionisme zal vermoedelijk pas te verwachten zijn na afloop van de winterspelen te Sochi. Putin zal de aandacht voor dit voor hem zo prestigieuze en overigens peperdure project niet willen verstoren door optreden elders dat teveel internationale kritiek zou uitlokken. Hij zal echter blijven pogen linksom of rechtsom de Oekraïne binnen zijn invloedssfeer te brengen, in verhevigde mate na afloop van de winterspelen.

In toenemende mate heeft hij ook in woord en daad de afgelopen jaren getoond het antagonisme te zoeken ten opzichte van de V.S. en de Europese Unie.

Opvallend is ook dat Rusland zeer sterk investeert in vergroting van zijn militaire slagkracht, zowel conventioneel als nucleair. Net als China trouwens.

In Europa daarentegen zijn de politiek verantwoordelijken als het ware ééndimensioneel gevangen in een tunnelvisie van bezuinigingen. In Nederland hebben wij onze “grote mensen dinky toys”, de tanks bijvoorbeeld, maar afgeschaft. Echter militaire verwickelingen met eventueel dreigende escalatie aan de Oost-kant van de Europese Unie vallen niet uit te sluiten: burgeroorlog in de Oekraïne en Russische interventie met name.

En dat in combinatie met mogelijk verder oplopende spanning tussen China enerzijds en Japan en de Filipijnen anderzijds in verband met de Chinese claims in de Zuid- en Oost Chinese Zee.

Om nog maar te zwijgen over de militaire en terroristische ontwikkelingen in Syrië en Irak, de risico's rond de nucleaire aspiraties van Iran en de blokkering van het “vredeproces” tussen Israël en de Palestijnen.

Evident is dat dit alles vraagt om een vooruitziende buitenlandse politiek die preventief erop gericht is escalerende ontwikkelingen met militaire dimensies te voorkomen.

Het ontbreken hiervan was ook al een manco dat aanwezig was met betrekking tot de destijds perfect voorspelbare burgeroorlog in ex-Joego-Slavië.

En nu is het wederom verdacht stil. Europa kijk mij teveel toe. Onze tijd vergt politici en politieke analisten die het adagium: “regeren is vooruitzien” hoog in het vaandel hebben geschreven.

Prof. Olaf van Boetzelaer

Hoogleraar internationale politiek en geschiedenis in Manilla

Lid Commissie Buitenland CDA Zuid-Holland

Internationaal Secretaris Civilistisch Appèl